

TUĞRUL YÜRÜK
AR. GÖR., ANKARA Ü. SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
e-posta: tyuruk79@hotmail.com

John Dewey, *How We Think, A Restatement of The Relation of Reflective Thinking to The Educative Process*, D. C. Heath and Company, 1933, 10+301 s.

Kitabın tanıtımına geçmeden önce Dewey hakkında Türk eğitim sistemini ilgilendiren yönüyle bazı bilgilere yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyim.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren Türk eğitim sistemindeki sorunların tespiti ve çözümü için bazı yabancı uzmanlara raporlar hazırlanmış ve onların görüşlerinden yararlanılmıştır. Dewey de bu amaçla Türkiye'ye çağırılan ilk eğitimcidir. Amerika'da Columbia Üniversitesi'nde görev yapan Dewey, 1924 yılında Bakan İsmail Safa Özler tarafından Türkiye'ye çağırılmıştır. İstanbul, Ankara, Adana ve Erzurum gibi bazı illerde iki ay kadar incelemede bulunduktan sonra gözlemlerini iki ayrı rapor halinde sunmuştur. Bu raporlardan ilki daha çok bütçeye acil olarak konulması gereken ödenekler ve bunları nasıl harcanacağı ile ilgilidir. Dewey, Türk eğitim sistemi ile ilgili görüşlerinin yer aldığı diğer raporu Amerika'ya döndükten sonra yazmıştır. Dewey'in özellikle köye göre eğitim hakkındaki düşüncelerinin 1927'lerden itibaren uygulamaya konulan köy öğretmeni yetiştirme ile ilgili çabalarda etkili olabileceği ileri sürülmüştür¹. Görüldüğü gibi Dewey, Türk eğitim tarihinde özellikle de belli bir dönemde gerek düşünceleriyle gerekse de hazırladığı raporlarla önemli katkılarda bulunmuş bir eğitimcidir.

1 Cavit Binbaşoğlu, *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1995, s. 189; Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul 2001, s. 370-371. John Dewey'in adı geçen raporu için bkz. John Dewey, *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*, Maarif Vekilliği Yayınları, İstanbul 1939.

Türk eğitim sistemiyle ilgisi açısından Dewey hakkında kısaca bilgi verdikten sonra yazmış olduğu “How We Think” adlı kitabın tanıtımına geçebiliriz.

John Dewey’in yazarı olduğu “How We Think, A Restatement of The Relation of Reflective Thinking to The Educative Process” adını taşıyan kitap, üç bölümden ve bu bölümlerin toplam 19 alt başlığından oluşmaktadır. Ayrıca bu alt başlıklar da kendi içlerinde çeşitli başlıklara ayrılmıştır. Kitabın üç bölümü sırasıyla “Düşünceyi Eğitime Problemi”, “Mantıksal Düşünceler”, “Düşünce Eğitimi” adını almaktadır. Kitabın dili İngilizce’dir².

“Düşünceyi Eğitime Problemi” adlı ilk bölümde Dewey, hiç kimseye belli bir düşünce biçiminin empoze edilemeyeceğini belirtmiş ancak yine de bazı düşünme yollarının önerilebileceğini ifade etmiştir. Bu amaçla önce düşüncenin ne olduğu, hangi manalara geldiği gibi konular üzerinde durmuştur. Kendisine göre en iyi düşünme yolu yansıtıcı düşüncedir. Yansıtıcı düşünce, herhangi bir inancın veya varsayım şeklindeki bilgilerin ayrıntılı olarak incelenmesiyle varılan sonuçtur. Bu düşüncenin evreleri; düşüncenin kaynaklandığı şüphe, tereddüt, şaşkınlık, zihinsel zorluk durumu ve şüpheli, çözümü ve şaşkınlıktan kurtulmayı gerçekleştirebilecek malzeme bulmak için araştırma, arama, soruşturma hareketidir. Ona göre bu düşünce, eğitimsel bir hedef olarak ele alınmalıdır. Bu eğitim esnasında doğuştan geldiğine inandığı merak, telkin, düzen yani fikirlerin birbiriyle bir zincir halinde bağlantılı olması gibi bazı kaynakların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu düşünce biçimi ile donanmış olan araştırmacının araştırmaya sebep olan şüphe halinin uzamasına ve uzun süre devam etmesine gönüllü olması ve kanıtlanmış nedenler bulunana kadar inanca veya kanaate dayanan bilgileri kabul etmemesi gerektiğini belirtmiştir.

“Mantıksal Düşünceler” adlı ikinci bölümde yansıtıcı faaliyetin üretimi ve süreci çerçevesinde bu faaliyetin psikolojik sürecinden ve mantıksal formundan bahsetmiştir. Ayrıca bu bölümde yansıtıcı aktivitenin gözlem, deney ve düşünme üzerinde nasıl gerçekleştirilebileceği ile ilgili bazı örneklere de yer vermiştir. Yansıtıcı düşüncenin analiz edilmesi de bu bölümde üzerinde durulan konulardan birisidir. Yansıtıcı düşüncenin analiz edilmesi esnasında telkin, aklileştirme, hipotez, muhakeme ve hipotezin test edilmesinden oluşan beş evrenin varlığından bahsetmiştir. Bu çerçevede anla-

2 John Dewey’in “How We Think, A Restatement of The Relation of Reflective Thinking to The Educative Process” adlı kitabı “Düşüncenin Terbiyesi” şeklinde Türkçe’ye çevrilmiştir. Bu çeviri için bkz. John Dewey, *Düşüncenin Terbiyesi*, İstanbul Muallimler Cemiyeti, çev: Ovide Decroly, Orhan Etker, Baha Arıkan, İstanbul 1957.

manın gerçekleştirilebilmesi için kavramların önemli fonksiyonlar üstlendiğini belirtmiş ve kavramların doğası, ortaya çıkışı ve sistemi üzerinde durmuştur. Ayrıca kavramların kontrol edilmesi ve muhakemesinin de yansıtıcı düşüncenin önemli metotlarından birisi olduğunu vurgulamıştır. Dewey, bu bölümde son olarak deneysel ve bilimsel düşünceden bahsetmiş ve bunlarla kastedilenin ne olduğunu ortaya koymuştur. Ona göre deneysel düşünce, tecrübelerden elde edilen ve olayların var olmasını sebep sonuç ilişkisine bağlayan düşünce biçimidir. Bu düşünce biçimine göre bir durumun varlığı başka bir durumu çağrıştırmaktadır. Mesela siyah bulutların gökyüzünü kaplamasıyla yağmurun yağacağı düşünülmesi bu şekildeki düşünce biçiminin bir sonucudur. Bu düşünce biçiminin; yanlış inançlara neden olma eğilimi, kanıtlanmamış bilgilerle başa çıkabilmede yetersiz olma ve dogmatizme neden olma gibi üç dezavantajının olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık bilimsel düşüncenin araştırılan olaya neden olabilecek değişkenlerin tek tek sınanmasıyla ve bu sınamaya sonucunda o olaya hangi değişkenin veya değişkenlerin neden olduğunun ortaya konmasıyla gerçekleştiğini belirtmektedir.

“Düşünce Eğitimi” adlı son bölümde düşünce aktivitesinin aşamalarından bahsetmiştir. Bu çerçevede düşünce eğitiminde özellikle eğitime konu olacak muhtevanın öğretiminde öncelikle somut olan unsurlardan başlanarak soyut unsurlara doğru hareket edilmesi gerektiği ilkesine değinmiştir. Düşünce eğitiminde önemli olan bir diğer etkenin de düşüncenin önemli bir aracı olması nedeniyle dil olduğunu belirtmiştir. Dilsel metotların olumsuz şekillerde kullanımından bahsetmiş ve dilin başarılı bir şekilde entelektüel bir araca dönüşebilmesi için öğrencinin kelime hazinesinin genişletilmesi, terimleri doğru bir şekilde öğrenmesi ve konuşma esnasında oluşan bazı olumsuz alışkanlıkların düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca düşünce eğitiminde gözlemin ve bilginin doğası ve değeri, okuldaki gözlem metotları ve araçları da üzerinde durulan konular arasındadır. Bu bölümde ezber hakkında da bazı bilgilere yer verilmiştir. Ezber hakkında bazı hatalı düşünceler olduğu belirtilerek, ezberin eğitimsel süreçteki entelektüel isteği canlandırma, doğru ve verimli çalışma alışkanlığı kazandırma ve elde edilenleri test etme gibi bazı fonksiyonları yerine getirmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.

Genel olarak tanıtımını yaptığımız kitabında Dewey, çeşitli düşünce biçimlerinden bahsetmiş ve doğru düşünme biçiminin nasıl gerçekleştirilebileceğini açıklamaya çalışmıştır. Ona göre doğru düşünce biçimi, şüpheye ve şüpheleri araştırmaya dayanan yansıtıcı düşüncedir. Yansıtıcı düşünce, insanlara eğitim yoluyla verilmeli ve böylece insanların dogmatik düşünce

yapısından kurtulmaları ve araştırma, sorgulama isteğine sahip olarak bilimsel düşünmeyi gerçekleştirmeleri sağlanmalıdır. Bu açıklamalar çerçevesinde Dewey'in kitaptaki temel hedefinin insanların her zamanki kabulleri üzerinde tekrar düşünerek yanlış inançlarından kurtulmalarını sağlamayı nasıl gerçekleştirebilecekleri konusunda bir öneri sunmak olduğu söylenebilir. Dewey'in bu önerisi günümüzde de eğitimin bireyin kendi bilgilerini bizzat kendisinin oluşturması hedefiyle uyum içerisinde olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla eserin düşünce eğitimi konusunda yol gösterebilecek önemli bir kaynak olarak kullanılabileceği kanaatindeyim.